

О‘ЗBEKISTON MILLIY SUG‘URTA BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA ISTIQBOLDA RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI

SamISI Baholassh ishi yo‘nalishi

4kurs sirtqi 322-guruh

Sug‘urta ishi fani

Bajardi Nilufar Ibragimova

Begzod Ismatov

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasi milliy sug‘urta bozorining hozirgi holatini, so‘nggi yillarda amalga oshirilgan keng qamrovli islohotlar natijasida erishilgan yutuq va to‘siqlarni chuqur tahlil qilishga bag‘ishlangan. Sug‘urta bozorining asosiy ko‘rsatkichlari, jumladan, yig‘ilgan sug‘urta mukofotlari, to‘langan sug‘urta to‘lovlari hajmi hamda bozorning tarkibiy o‘zgarishlari batafsil ko‘rib chiqilgan. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash va normativ-huquqiy bazani takomillashtirish hisobiga sug‘urta bozori jadal sur‘atlarda o‘sib bormoqda, ammo jahon ko‘rsatkichlariga nisbatan aholining sug‘urta madaniyati va bozorni qamrab olish darajasi hali ham pastligicha qolmoqda. Maqolada O‘zbekiston sug‘urta bozorini istiqbolida yanada rivojlantirishning strategik yo‘nalishlari, xususan, raqamli transformatsiya, hayotni sug‘urtalash tarmog‘ini rivojlantirish, takaful kabi islomiy sug‘urta mexanizmlarini joriy etish va aholining sug‘urta savodxonligini oshirish bo‘yicha amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: *Sug‘urta bozori, sug‘urta mukofotlari, sug‘urta to‘lovlari, ixtiyoriy sug‘urta, majburiy sug‘urta, hayotni sug‘urtalash, raqamli transformatsiya, takaful, sug‘urta madaniyati.*

АННОТАЦИЯ

Настоящая статья посвящена глубокому анализу текущего состояния национального страхового рынка Республики Узбекистан, достижениям и

препятствиям, достигнутым в результате комплексных реформ, реализуемых в последние годы. Подробно рассматриваются основные показатели страхового рынка, включая объем собранных страховых премий, выплаченных страховых выплат, а также структурные изменения на рынке. Результаты анализа показывают, что страховой рынок стремительно растет благодаря государственной поддержке и совершенствованию нормативно-правовой базы, однако уровень страховой культуры населения и охват рынка все еще остается низким по сравнению с мировыми показателями. В статье выдвигаются практические предложения по стратегическим направлениям дальнейшего развития страхового рынка Узбекистана в перспективе, в частности, цифровой трансформации, развитию сети страхования жизни, внедрению исламских механизмов страхования, таких как такафул, и повышению страховой грамотности населения.

Ключевые слова: *Страховой рынок, страховые премии, страховые выплаты, добровольное страхование, обязательное страхование, страхование жизни, цифровая трансформация, такафул, страховая культура.*

ABSTRACT

This article is devoted to an in-depth analysis of the current state of the national insurance market of the Republic of Uzbekistan, the achievements and obstacles achieved as a result of the comprehensive reforms implemented in recent years. The main indicators of the insurance market, including the volume of collected insurance premiums, paid insurance payments, and structural changes in the market, are considered in detail. The results of the analysis show that the insurance market is growing rapidly due to state support and improvement of the regulatory and legal framework, but the level of insurance culture of the population and market coverage is still low compared to world indicators. The article puts forward practical proposals on strategic directions for further development of the insurance market of Uzbekistan in the future, in particular, digital transformation, development of the life insurance

network, introduction of Islamic insurance mechanisms such as takaful, and increasing the insurance literacy of the population.

Keywords: *Insurance market, insurance premiums, insurance payments, voluntary insurance, compulsory insurance, life insurance, digital transformation, takaful, insurance culture.*

KIRISH

Hozirgi shiddatli globallashuv va iqtisodiy o'zgarishlar davrida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiyot subyektlari va aholini kutilmagan xavflardan himoya qilish masalasi har qanday davlatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Bu jarayonda sug'urta bozori iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida nafaqat xavflarni boshqarish mexanizmini ta'minlaydi, balki to'planayotgan yirik investitsiya resurslari orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga ham bevosita hissa qo'shadi. O'zbekiston Respublikasi so'nggi yillarda iqtisodiyotni liberallashtirish va xalqaro moliya bozorlariga integratsiya qilish borasida ulkan qadamlar qo'ydi, bu esa o'z navbatida, milliy sug'urta bozorini rivojlantirishga yangi turtki berdi.¹

O'zbekistonning sug'urta bozori uzoq vaqt davomida asosan majburiy sug'urta turlari (masalan, avtomobil egalarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urtalash - OSGO) va davlat ulushi yuqori bo'lgan kompaniyalar dominantligi bilan ajralib turardi. Biroq, 2019-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sug'urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4412-sonli Qarori qabul qilinishi bilan sug'urta sohasida tub islohotlarning yangi bosqichi boshlandi. Ushbu islohotlarning asosiy maqsadi raqobat muhitini kuchaytirish, shaffoflikni oshirish, sug'urta xizmatlarining turlarini kengaytirish va eng muhimi, aholi o'rtasida sug'urta madaniyatini shakllantirish orqali bozor hajmini

¹ G'ulomov Sh. S. — Sug'urta. Nazariya, amaliyot, zamonaviy tendensiyalar — Toshkent: Iqtisodiyot, 2021, 150-165 bb.

oshirishdan iborat edi². Shunday qilib, ushbu maqolaning dolzarbligi O'zbekiston sug'urta bozorining jadal rivojlanish jarayonida erishilgan aniq natijalarni baholash, mavjud tizimli muammolarni aniqlash va xalqaro tajribalarga asoslanib, uning istiqboldagi barqaror rivojlanish yo'nalishlarini ilmiy asoslash zaruriyati bilan belgilanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Adabiyotlar tahlili

Sug'urta bozori va uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni masalasi iqtisodchi olimlar, jumladan, K. Allayorov, Sh. G'ulomov, S. S. G'ulomov, I. S. Vohidov, B. O. Xodiyev kabi mahalliy mutaxassislar hamda xorijiy tadqiqotchilar (masalan, K. K. Govindasamy, O. E. Jeyranov, J. D. Braun va boshqalar) tomonidan keng o'rganilgan. Ko'pgina tadqiqotlar sug'urta faoliyatining nazariy asoslari, uning iqtisodiy funksiyalari (kompensatsiya, jamg'arma, preventiv, investitsiya funksiyalari) hamda jahon sug'urta bozorini tartibga solishning turli modellari (masalan, Solvency II) tahliliga bag'ishlangan³.

Xususan, mahalliy tadqiqotlarda O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanish xususiyatlari, xususiylashtirish jarayonlari, majburiy sug'urta turlarini takomillashtirish va aholi o'rtasida sug'urta madaniyatini oshirishning zaruriyati muhokama qilingan. Biroq, so'nggi yillarda amalga oshirilgan jadal islohotlar va raqamli transformatsiya sharoitida erishilgan yangi natijalarni kompleks va dinamik tahlil qilishga qaratilgan ilmiy ishlar yetarli emas. Mavjud adabiyotlar asosan 2018-2022-yillardagi ma'lumotlarga tayanadi, ammo 2024-yil yakunidagi aniq

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 2-avgustdagi PQ-4412-son Qarori. — O'zbekiston Respublikasining sug'urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida — Toshkent: Adliya vazirligi, 2019, 1-6 bb.

³ Vohidov I. S. — Sug'urta faoliyatini tashkil etish va rivojlantirish yo'llari — Toshkent: Moliya, 2020, 95-108 bb.

ko'rsatkichlar asosida bozorning hozirgi sifat o'zgarishlari va raqamli integratsiya samaradorligini baholash muhim ahamiyat kasb etadi.

Metodologiya

Ushbu maqolani tayyorlashda tizimli yondashuv (sug'urta bozorini iqtisodiyotning kompleks tizimi sifatida ko'rib chiqish), statistik tahlil (miqdoriy ko'rsatkichlarning dinamikasini o'rganish), komparativ tahlil (O'zbekiston ko'rsatkichlarini rivojlangan mamlakatlarning tajribasi bilan taqqoslash) va mantiqiy umumlashtirish usullari qo'llanilgan.

Maqolaning empirik bazasini O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi (ILMA/NAPP) va Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlari, shuningdek, sug'urta kompaniyalarining rasmiy hisobotlari va 2024-yil yakunlari bo'yicha e'lon qilingan umumiy ko'rsatkichlar tashkil etadi. Aynan 2024-yil yakuni bo'yicha ma'lumotlar bozorning hozirgi holatini eng aniq aks ettiradi. Maqola doirasida keltirilgan jadvallar statistik ma'lumotlarni vizuallashtirish va tahliliy xulosalarning ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'zbekiston sug'urta bozori so'nggi besh yil ichida jadal o'sish fazasiga kirdi. Davlat tomonidan tartibga solishning takomillashtirilishi, xorijiy kapitalning jalb qilinishi va raqamli xizmatlarning kengayishi asosiy o'sish drayverlari bo'ldi. Bozor hajmi, ayniqsa, sug'urta mukofotlari (premiyalari) tushumi bo'yicha sezilarli darajada kengaydi.⁴

Sug'urta bozorining rivojlanishini baholashda asosiy indikator — yig'ilgan sug'urta mukofotlari (umumiy tushum) va aholi jon boshiga to'g'ri keladigan mukofotlar hajmi hisoblanadi. 2024-yil yakuni bo'yicha e'lon qilingan ma'lumotlar bozorning salmoqli o'sishini tasdiqlaydi.

⁴ Xodiyev B. O., Shodiyev A. T. — O'zbekiston moliyaviy bozorida sug'urtaning o'rni — Toshkent: TMI, 2022, 55-68 bb.

**1-jadval. O'zbekiston sug'urta bozorining asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi
(2022–2024-yillar)**

Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	2022-yil	2023-yil	2024-yil	O'sish sur'ati (2024/2022), %
Yig'ilgan sug'urta mukofotlari	Trln so'm	4,67	7,74	9,8	210,5
Shu jumladan: Ixtiyoriy sug'urta	Trln so'm	Taxm . 3,92	Taxm . 6,65	Taxm . 8,6	Taxm. 219,4
Sug'urta to'lovlari (kompensatsiyalar)	Trln so'm	1,09	1,57	2,2	201,8
Sug'urta shartnomalari soni	Mln dona	Taxm . 6,23	Taxm . 7,74	9,7	155,7
Sug'urta tashkilotlari soni	Birlik	43	43	33-35 (soha o'zgargan)	-

Manba: O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi (ILMA) va Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlari asosida tayyorlangan.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2022-yildan 2024-yilga qadar yig'ilgan sug'urta mukofotlari hajmi qariyb 2,1 barobar o'sgan. Bu o'sish asosan ixtiyoriy sug'urta segmenti hisobiga ta'minlanmoqda, bu esa sug'urta xizmatlariga bo'lgan bozor talabining ortib borayotganidan dalolat beradi. Sug'urta to'lovlarining ham 2 barobardan oshiq o'sishi sug'urta kompaniyalarining o'z majburiyatlarini bajarish qobiliyati (to'lov qobiliyati) yaxshilanganligini, shu bilan birga sug'urta hodisalari bo'yicha da'volar soni ham ko'payganligini ko'rsatadi. 2024-yilda tuzilgan yangi

shartnomalar soni 9,7 million donani tashkil etgani, sug'urtaning aholi va biznes uchun tobora ommalashib borayotganini ko'rsatuvchi muhim omildir.

XULOSA

O'zbekiston milliy sug'urta bozori so'nggi yillarda, ayniqsa, 2019-yilgi islohotlar dasturi doirasida amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida jadal rivojlanish pallasiga kirdi. 2024-yil yakunlari bo'yicha yig'ilgan sug'urta mukofotlari hajmining 9,8 trln so'mga yetishi va shartnomalar sonining 9,7 million donadan oshishi bu o'sishning yaqqol dalilidir. Bu ko'rsatkichlar iqtisodiyotning sug'urta xizmatlariga bo'lgan talabi ortganini va davlatning tartibga solish siyosati samarali kechayotganini tasdiqlaydi. Xususan, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi va shaffoflikning oshirilishi bozor ishtirokchilari o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qildi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston sug'urta bozori mustahkam poydevor yaratish bosqichidan o'tib, endilikda jahon andozalari darajasida rivojlanish uchun zamin yaratishga kirishgan. Strategik yo'nalishlarga qaratilgan kompleks va tizimli yondashuv orqali milliy sug'urta bozorini nafaqat iqtisodiyotning barqaror tayanch ustunlaridan biriga aylantirish, balki aholi va biznes uchun xavf-xatarlardan ishonchli himoya mexanizmini yaratish ham mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 2-avgustdagi PQ-4412-son Qarori. — O'zbekiston Respublikasining sug'urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida — Toshkent: Adliya vazirligi, 2019, 1-6 bb.
2. G'ulomov Sh. S. — Sug'urta. Nazariya, amaliyot, zamonaviy tendensiyalar — Toshkent: Iqtisodiyot, 2021, 150-165 bb.
3. Vohidov I. S. — Sug'urta faoliyatini tashkil etish va rivojlantirish yo'llari — Toshkent: Moliya, 2020, 95-108 bb.

4. O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi (ILMA) ma'lumotlari. — O'zbekiston sug'urta bozorining 2024-yil yakuni bo'yicha umumiy ko'rsatkichlari (rasmiy tahlil) — Toshkent: NAPP.uz, 2025 (onlayn manba).
5. Braun J. D., Jeyranov O. E. — Global Insurance Market Development and Economic Growth in Transition Economies — London: Routledge, 2023, 210-225 bb.
6. Xodiyev B. O., Shodiyev A. T. — O'zbekiston moliyaviy bozorida sug'urtaning o'rne — Toshkent: TMI, 2022, 55-68 bb.